

เทคนิคเหมืองข้อมูลในการวิเคราะห์ข้อมูลทางการแพทย์พยาบาล

Data Mining Techniques for Nursing Data Analysis

ศุภามณ จันทร์สกุล

Suphamon Chansakul

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

Faculty of Nursing, Eastern Asia University

บทคัดย่อ

ปัจจุบันมีข้อมูลต่าง ๆ และฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องในวิชาชีพการพยาบาลเป็นจำนวนมากแต่การนำข้อมูลต่าง ๆ และฐานข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์โดยค้นหารูปแบบความสัมพันธ์ของข้อมูลซึ่งเรียกว่า “การวิเคราะห์เหมืองข้อมูล” ยังมีอยู่น้อย วัตถุประสงค์ของบทความวิชาการเพื่อนำเสนอความรู้เบื้องต้นในการทำเหมืองข้อมูลสำหรับพยาบาล การวิเคราะห์เหมืองข้อมูลแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่คือ (1) การวิเคราะห์เหมืองข้อมูลเพื่อการทำนายมีการเรียนรู้แบบมีการสอน และ (2) การวิเคราะห์เหมืองข้อมูลเพื่อการอธิบายมีการเรียนรู้แบบไม่มีการสอน เทคนิคเหมืองข้อมูล 3 เทคนิคที่ได้รับความนิยมได้แก่ การจำแนกประเภท (ต้นไม้ตัดสินใจ และเครือข่ายประสาท) การจัดกลุ่มข้อมูล และการค้นหา กฎความสัมพันธ์ของข้อมูล ผลการวิเคราะห์ที่ได้จากเหมืองข้อมูลสร้างองค์ความรู้ และเป็นข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้เพื่อการตัดสินใจ

คำสำคัญ: เหมืองข้อมูล, การจำแนกประเภท, เครือข่ายประสาท, ต้นไม้ตัดสินใจ, การวิเคราะห์ข้อมูลทางการแพทย์พยาบาล

Abstract

In the nursing profession, there are various information and databases. But the identifying patterns of data relationships hidden in the data set are called “Data mining”, there is a few utilization. The purpose of this article is to provide an introduction to data mining for nursing. Data mining algorithms are divided into two major groups: (1) predictive (supervised learning) and (2) descriptive (unsupervised learning). Three of the most widely-used data mining algorithms such as classification (decision tree and neuron networks), clustering and association rule. Analysis results from data mining reveal, knowledge creation and useful discovery for decision making.

Keywords: data mining, classification, neuron networks, decision tree, nursing data analysis

บทนำ

ปัจจุบันเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสารมีสารสนเทศมากมายในทุกศาสตร์ ทั้งทางด้านการศึกษา ด้านธุรกิจ การตลาด ด้านสุขภาพ (healthcare) ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลทางการแพทย์และการพยาบาล ข้อมูลในวิชาชีพ การพยาบาลมีหลากหลาย ทั้งทางด้านการศึกษาทางการพยาบาล การบริหารทางการพยาบาล การปฏิบัติการพยาบาล และการวิจัยทางการพยาบาล โดยฐานข้อมูลทางการแพทย์ต่าง ๆ ได้แก่ Pubmed, CINALH, ProQuest nursing & Allied health source, Clinical key nursing, Ovid, DAO, ScienceDirect เป็นต้น (Mahidol University, 2015; Jirathummakoon, 2006) การเกิดขึ้นของข้อมูลต่าง ๆ และฐานข้อมูลจำนวนมากนำไปสู่การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศด้วยปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence--AI) อันเกี่ยวข้องกับวิธีการที่ทำให้คอมพิวเตอร์มีความสามารถคล้ายมนุษย์หรือเลียนแบบพฤติกรรมมนุษย์ การทำเหมืองข้อมูล (data mining) เป็นหนึ่งในการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ตั้งแต่ประมาณปี ค.ศ.1960 (Liao, Chu & Hsiao, 2012) เมื่อค้นหาคำสำคัญว่า “data mining technique” จากบทคัดย่อบนฐานข้อมูลออนไลน์ของ Elsevier SCOPUS, Springerlink, IEEE Xplore, EBSCO และ Wiley InterScience online database ตั้งแต่เดือนมกราคม ค.ศ.2000 ถึงเดือนสิงหาคม ค.ศ.2011 พบว่าเทคนิคเหมืองข้อมูลที่ได้รับความนิยม 4 อันดับแรกได้แก่ Decision tree, Artificial neural network, Clustering และ Association rule ตามลำดับ (Liao, Chu & Hsiao, 2012)

การทำเหมืองข้อมูลด้วยเทคนิควิธีการจำแนกกลุ่ม (classification) ได้แก่ การวิเคราะห์เครือข่ายประสาท (neuron networks) และการวิเคราะห์ต้นไม้ตัดสินใจ (decision tree) ใช้การเรียนรู้แบบมีการสอน (supervised learning) มีหลักการทำงานโดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นข้อมูลสำหรับการเรียนรู้ (training data) และส่วนที่สองคือข้อมูลสำหรับใช้ทดสอบ (testing data) เพื่อประเมินความถูกต้องของตัวแบบ (model evaluation) โดยใช้ข้อมูลที่ไม่เคยเห็น

มาก่อน (unseen data) เพื่อกำหนดกลุ่มให้กับข้อมูลใหม่หรือทำนายค่าของการจัดหมวดหมู่ (Sripaoraya & Sinsomboonthong, 2017)

สำหรับบทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอสาระเกี่ยวกับเทคนิคเหมืองข้อมูล การนำไปใช้และประโยชน์ของเหมืองข้อมูลทางการแพทย์ ส่วนตัวอย่างของการวิเคราะห์ผู้เขียนขอแนะนำตัวอย่างเหมืองข้อมูลที่ใช้เทคนิควิธีการจำแนกกลุ่ม (classification) ได้แก่ การวิเคราะห์เครือข่ายประสาท (neuron networks) และการวิเคราะห์ต้นไม้ตัดสินใจ (decision tree) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS โดยข้อมูลที่นำมาเป็นตัวอย่างในการวิเคราะห์เป็นข้อมูลทางการศึกษาทางการแพทย์

เทคนิคเหมืองข้อมูล

(Data mining techniques)

1. เหมืองข้อมูล (data mining) เป็นเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อค้นหารูปแบบ (pattern) ความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ซ่อนอยู่ในชุดข้อมูลนั้น โดยอาศัยหลักสถิติและการเรียนรู้ของเครื่องคอมพิวเตอร์แล้วนำผลวิเคราะห์ที่ได้ไปใช้ประโยชน์เพื่อการตัดสินใจ (Wongwiwatanon, 2008; Na-Wichien, 2017b; Srisa-An, 2017) ในการเรียนรู้ของเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อให้ใกล้เคียงกับสมองมนุษย์ (machine learning) มีชนิดของการเรียนรู้ข้อมูล 2 แบบคือ (1) การเรียนรู้แบบมีการสอน (supervised learning) เป็นการเรียนรู้จากข้อมูลที่มีผู้สอน หรือกล่าวได้ว่าข้อมูลนั้นมีการกำหนดคลาสหรือค่าเฉลย และ (2) การเรียนรู้แบบไม่มีการสอน (unsupervised learning) เป็นการเรียนรู้แบบไม่มีผู้สอน หรือกล่าวได้ว่าข้อมูลนั้นไม่มีการกำหนดคลาสซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อมูลธรรมชาติที่พบได้โดยทั่วไป (Prachuabsupakij, 2018 ; Yoo et al., 2012) กระบวนการทำเหมืองข้อมูลใช้โมเดลในการเรียนรู้ จึงต้องนำอัลกอริทึมของการเรียนรู้ของเครื่อง (machine learning) มาใช้โดยชนิดของอัลกอริทึมในการทำเหมืองข้อมูล (data mining algorithms) แบ่งได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ ดังนี้ (Na-Wichien, 2017b; Srisa-An, 2017; Yoo et al., 2012)

1.1 การวิเคราะห์เหมืองข้อมูลเพื่อการทำนาย (predictive) มีการเรียนรู้แบบมีการสอน (supervised learning) โดยเรียนรู้จากข้อมูลที่มีอยู่เดิมเพื่อทำนายข้อมูลใหม่ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น ถ้าข้อมูลมีการจัดลำดับของผู้เรียนไว้แล้วว่าใครเป็นผู้เรียนกลุ่มเก่ง ใครเป็นผู้เรียนกลุ่มปานกลาง และใครเป็นผู้เรียนกลุ่มอ่อน เหมืองข้อมูลสามารถเรียนรู้จากข้อมูลเหล่านี้และค้นหาโมเดลที่สามารถใช้อธิบายลักษณะของผู้เรียนกลุ่มต่าง ๆ จากโมเดลที่ได้นี้สามารถนำไปใช้ทำนายผู้เรียนใหม่ว่าน่าจะเป็นผู้เรียนกลุ่มประเภทใด เทคนิคการวิเคราะห์ได้แก่ การจำแนกประเภท (classification) หรือการสร้างตัวแบบทำนาย (prediction models)

1.2 การวิเคราะห์เหมืองข้อมูลเพื่อการอธิบาย (descriptive) มีการเรียนรู้แบบไม่มีการสอน (unsupervised learning) โดยค้นหารูปแบบความสัมพันธ์หรือลักษณะที่เชื่อมโยงกันของข้อมูล การวิเคราะห์ต่างจากแบบแรกตรงที่ไม่ได้กำหนดล่วงหน้าว่าจะให้โปรแกรมวิเคราะห์เหมืองข้อมูลค้นหาหรือโมเดลแต่ให้ค้นหาทุกรูปแบบที่น่าสนใจจากข้อมูล เทคนิคการวิเคราะห์ได้แก่ การจัดกลุ่ม (clustering) และการหากฎความสัมพันธ์ (association rule)

2. เทคนิคเหมืองข้อมูลที่ได้รับความนิยมในการนำไปใช้มี 3 เทคนิค ดังนี้ (Na-Wichien, 2017b; Srisa-An, 2017; Yoo et al., 2012)

2.1 การจำแนกประเภท (classification & prediction) มีการเรียนรู้แบบมีการสอนซึ่งกำหนดคลาส (class) ไว้แล้วในการจัดประเภท คลาสในการจำแนกประเภทเป็นคุณลักษณะ (attribute or feature) ในชุดข้อมูลนั้น ๆ ที่ผู้วิจัยสนใจ หรืออีกนัยหนึ่งคือตัวแปรตาม (dependent variable) ในการวิเคราะห์ทางสถิติ ตัวอย่าง เช่น การสูบบุหรี่ (smoking) กำหนดคลาสไว้ 2 อย่างคือ Yes หรือ No เป็นต้น กระบวนการในการจัดแบ่งประเภทของข้อมูลมี 2 ขั้นตอนคือ (1) การหาชุดต้นแบบซึ่งสร้างจากการวิเคราะห์ชุดของข้อมูลฝึกสอน (training data) และ (2) ชุดข้อมูลทดสอบ (testing data) โดยตรวจสอบความตรงในการจำแนกเมื่อนำต้นแบบที่ได้มาใช้ทำนาย

ข้อมูลจำแนกกลุ่ม เช่น การหาความสัมพันธ์ระหว่างผลการตรวจร่างกาย ต่าง ๆ กับการเกิดโรคโดยใช้ข้อมูลผู้ป่วยและการวินิจฉัยของแพทย์ที่เก็บไว้ เพื่อนำมาช่วยวินิจฉัยโรคของผู้ป่วย สำหรับเทคนิควิธีการจำแนกกลุ่ม (classification) ที่นิยมได้แก่ การวิเคราะห์เครือข่ายประสาท (neuron networks) และการวิเคราะห์ต้นไม้ตัดสินใจ (decision tree)

2.2 การจัดกลุ่มข้อมูล (clustering) มีการเรียนรู้แบบไม่มีการสอนซึ่งแตกต่างจากการจำแนกประเภทโดยการจัดกลุ่มจะไม่มีกำหนดคลาสไว้ก่อนจึงไม่มีต้นแบบที่สร้าง สำหรับขั้นตอนของการจัดกลุ่มมีการจัดข้อมูลที่มีคุณลักษณะคล้ายกันจัดเข้ากลุ่มเดียวกัน เช่น การจัดกลุ่มผู้ป่วยที่เป็นโรคเดียวกันตามลักษณะอาการ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์หาสาเหตุของโรค โดยพิจารณาจากผู้ป่วยที่มีอาการคล้ายคลึงกัน เป็นต้น การจัดกลุ่มเหมาะสำหรับการศึกษาหรือสำรวจข้อมูลตามธรรมชาติที่มีจำนวนมากและไม่ทราบคุณลักษณะของข้อมูลเหล่านั้น สำหรับอัลกอริทึมที่ใช้ในการจัดกลุ่มข้อมูลได้แก่ Hierarchical clustering algorithms (single-link, complete-link, average-link) และ Partitional clustering algorithms (K-means, K-medoids)

2.3 การค้นหากฎความสัมพันธ์ของข้อมูล (association rule discovery) มีการเรียนรู้แบบไม่มีการสอนโดยค้นหาความสัมพันธ์ของข้อมูลจากข้อมูลมากกว่าสองชุดขึ้นไป บางครั้งเรียกเทคนิคนี้ว่า “วิเคราะห์ตะกร้าตลาด (market basket analysis)” ซึ่งศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคโดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์จากใบรายการซื้อสินค้า (transaction) เช่น เมื่อลูกค้าซื้อขนมปังจะซื้อเนยด้วย เป็นต้น สำหรับอัลกอริทึมที่ใช้ในการค้นหาความสัมพันธ์ของข้อมูลได้แก่ Apriori algorithm โดยหากความสัมพันธ์ที่มีค่าสนับสนุน (support) ซึ่งเป็นเปอร์เซ็นต์ของการดำเนินการที่กฎสามารถนำไปใช้มีความถูกต้อง และค่าความมั่นใจ (confidence) ซึ่งเป็นจำนวนของกรณีที่ถูกถูกต้องโดยสัมพันธ์กับจำนวนของกรณีที่ถูกสามารถนำไปใช้ได้ ซึ่งแตกต่างจากการจำแนกประเภทและการจัดกลุ่มข้อมูลที่ทำให้ความสำคัญใน

การตรวจสอบความตรง (accuracy) ของการจำแนกประเภท และการจัดกลุ่ม การหาความสัมพันธ์จากข้อมูลทางการแพทย์ ได้แก่ การหาความสัมพันธ์ระหว่างอาการ (symptoms) ภาวะสุขภาพ (health conditions) และโรค (diseases) เป็นต้น

การนำไปใช้และประโยชน์ของเหมืองข้อมูลทางการแพทย์

จากการทบทวนวรรณกรรมจากบทความวิจัยทั้งในไทยและต่างประเทศพบมีการทำเหมืองข้อมูลทางด้าน สุขภาพ การแพทย์ และการพยาบาล โดยรายละเอียดดังตาราง 1 และตาราง 2

ตาราง 1

เทคนิคเหมืองข้อมูลทางด้านสุขภาพ การแพทย์ และการพยาบาลในประเทศไทย

ผู้วิจัย	งานวิจัย	เทคนิคเหมืองข้อมูล	โปรแกรมวิเคราะห์
เรวดี ศักดิ์ดุยธรรม (Sakduyatam, 2010)	การใช้เทคนิคดาต้าไมน์นิ่งในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการรักษาโรคนิ้วล็อกในแบบต่าง ๆ ของคณะแพทยศาสตร์ วชิรพยาบาล มหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร	Clustering, Association rule	WEKA
นิเวศ จิระวิชิตชัย (Chirawichitchai, 2010)	การค้นหาเทคนิคเหมืองข้อมูลเพื่อสร้างโมเดลการวิเคราะห์โรคอัตโนมัติ	Classification : Naïve Bayes, MLP, Radial Basis, Function network, SVM, K-nearest neighbor, Dicision tree, Ripper	WEKA
กิตติศักดิ์ สุมามัลย์ (Sumamal, 2012)	การคัดกรองสุขภาพเบื้องต้นโดยใช้เทคนิคเหมืองข้อมูล	Association rule ศึกษาความสัมพันธ์ของการเป็นโรค Classification ศึกษาการคัดกรองสุขภาพเบื้องต้น	SPSS, WEKA
ทัศนัท ฐานประเสริฐกุล และกมล เกียรติเรืองมลา (Thanprasertkul & Keatruangkamala, 2014)	การศึกษาศาเหตุการเกิดโรคความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุ กรณีศึกษาโรงพยาบาลภาครัฐแห่งหนึ่งในประเทศไทย	Clustering	-
วิไลรัตน์ วิศวไพศาล, บุญช่วย ศรีธรรมศักดิ์ และสาธิษฐ์ นากกระแสน์ (Wisvapaisan, Srithammasak & Nakkrasae, 2016)	ปัจจัยที่มีผลต่อการทำนายการคลอดก่อนกำหนดในหญิงตั้งครรภ์ในโรงพยาบาลตำรวจ	Decission tree จำแนกกลุ่มที่คลอดครบกำหนดและคลอดก่อนกำหนด	WEKA

ตาราง 1

เทคนิคเหมืองข้อมูลทางด้านสุขภาพ การแพทย์ และการพยาบาลในประเทศไทย (ต่อ)

ผู้วิจัย	งานวิจัย	เทคนิคเหมืองข้อมูล	โปรแกรมวิเคราะห์
สุรวัชร ศรีเปารยะ และ สายชล สิ้นสมบุญทอง (Sripaoraya & Sinsomboonthong, 2017)	การเปรียบเทียบประสิทธิภาพวิธีการ จำแนกกลุ่มการเป็นโรคไตเรื้อรัง: กรณีศึกษาโรงพยาบาลแห่งหนึ่งใน ประเทศอินเดีย	Classification: Decision tree, NN, SVM, rule-based, logistic regression, Naïve Bayes จากฐานข้อมูล UCI Machine Learning Repository	SPSS, WEKA

ตาราง 2

เทคนิคเหมืองข้อมูลทางด้านสุขภาพ การแพทย์ และการพยาบาลในต่างประเทศ

ผู้วิจัย	งานวิจัย	เทคนิคเหมืองข้อมูล	โปรแกรมวิเคราะห์
Madigan and Curet (2006)	A data mining approach in home healthcare: outcomes and service use	CART (Classification and Regression Trees)	-
Yoon et al. (2010)	Prediction models for burden of caregivers applying data mining techniques	classification: algorithms (J48, RandomForest, MultilayerPerceptron, AdaboostM1)	SPSS, WEKA
Barker and Pasupathy (2011)	Impact of fatigue on performance in registered nurses: Data mining and implications for practice	CHAID	-
Lee et al. (2011)	Application of data mining to the identification of critical factors in patient falls using a web-based reporting system	artificial neural network (ANN)	SPSS, STATISTICA 8.0
Santos et al. (2013)	A data mining system for providing analytical information on brain tumors to public health decision makers	Clustering, Classification, Association	Microsoft Analysis Services 2005®

ตาราง 2

เทคนิคเหมืองข้อมูลทางด้านสุขภาพ การแพทย์ และการพยาบาลในต่างประเทศ (ต่อ)

ผู้วิจัย	งานวิจัย	เทคนิคเหมืองข้อมูล	โปรแกรมวิเคราะห์
Almasalha et al. (2013)	Data mining nursing care plans of end of life patients: A study to improve healthcare decision making	Clustering	Rapid Miner
Raju et al. (2015)	Exploring factors associated with pressure ulcers: A data mining approach	Decision Tree	Program R
Ghaibeh, Setoguchi and Moriguchi (2016)	Mining nurse care data: A study case on pressure ulcer prediction	Decision Tree	-
Alexander and Wang (2017)	Big data analytics in heart attack prediction	Classification: Naïve Bayes, Decision Tree and ANN	WEKA

จากบทความวิจัยในตาราง 1 และ 2 แสดงการทำเหมืองข้อมูลทางด้านสุขภาพ โดยเทคนิคที่นิยม ได้แก่ การจัดประเภท และการจัดกลุ่ม จากการศึกษาดังกล่าว ทำให้เห็นประโยชน์ของเหมืองข้อมูลทางการพยาบาลดังนี้

1. ประโยชน์ทางคลินิก ได้แก่ การคัดกรองสุขภาพเบื้องต้น การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการรักษาพยาบาล การสร้างโมเดลการวิเคราะห์โรค การศึกษาสาเหตุของการเกิดโรค การศึกษาปัจจัยที่ทำให้ผู้ป่วยพลัดตกหกล้ม ปัจจัยที่ทำให้เกิดแผลกดทับ การพยากรณ์ภาวะหัวใจขาดเลือดเฉียบพลัน เป็นต้น ผลการวิเคราะห์ที่ได้เป็นประโยชน์ในการวางแผนการพยาบาลผู้ป่วยและการตัดสินใจให้การพยาบาลทางคลินิก

2. ประโยชน์ในด้านการบริหารการพยาบาล ได้แก่ ผลลัพธ์ของบริการเมื่อวิเคราะห์ต้นทุนและความคุ้มค่าในการรักษาพยาบาล การสร้างตัวแบบทำนายภาระของผู้ดูแลผู้ป่วย การพยากรณ์ความเหนื่อยล้าในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ เป็นต้น ซึ่งผลวิเคราะห์ที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารพยาบาลในการตัดสินใจและวางแผนงานทางการพยาบาลต่อไป

ตัวอย่างการวิเคราะห์เหมืองข้อมูลโดยใช้เทคนิควิธีการจำแนกกลุ่ม (Classification)

สำหรับตัวอย่างเทคนิควิธีการจำแนกประเภท (classification) ในครั้งนี้ใช้เทคนิคเครือข่ายประสาทและต้นไม้ตัดสินใจ วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS เนื่องจากเป็นโปรแกรมที่นิยมใช้โดยทั่วไปในการวิจัยและผู้ใช้ซึ่งเป็นพยาบาลส่วนใหญ่มีความคุ้นเคยมากกว่าโปรแกรมอื่น ส่วนข้อมูลที่น่านำมาเป็นตัวอย่างวิเคราะห์เป็นข้อมูลทางการศึกษาพยาบาลประกอบด้วยข้อมูลระดับชั้นปี สไตส์การเรียนรู้แบบ VARK ความชอบต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียน การกำกับตนเองในการเรียน กำหนดให้เป็นตัวแปรต้นในการวิเคราะห์เพื่อทำนายตัวแปรตามคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนซึ่งวัดจากเกรดเฉลี่ยสะสม (GPA) 1/2559 ของนักศึกษาพยาบาล มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย รายละเอียดของข้อมูลดังนี้

ระดับชั้นปี (Level) มี 3 ชั้นปี คือ ปี 1, ปี 2 และ ปี 3

สไตล์การเรียนรู้แบบ VARK มี 4 รูปแบบ คือ (1) unimodal (V, A, R, K) (2) bimodal (VA, VR, VK, AR, AK, RK) (3) trimodal (VAR, VAK, VRK, ARK) และ (4) multimodal/VARK

ความชอบต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอน (LS_PFL) มีความชอบ 3 รูปแบบ คือ (1) ผู้สอนบรรยายเนื้อหาเป็นหลัก (2) ผู้เรียนค้นคว้าด้วยตนเองเป็นหลัก และ (3) ผู้เรียนค้นคว้าด้วยตนเองร่วมกับผู้สอนบรรยายเนื้อหาในสัดส่วนพอ ๆ กัน

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียน (MA_gr) มีคะแนนเฉลี่ย 5 ระดับคือ มากที่สุด, มาก, ปานกลาง, น้อย และน้อยที่สุด นำข้อมูลมาจัดเป็น 3 กลุ่มโดย กลุ่มที่มีคะแนนเฉลี่ย 1-2.5 เป็นกลุ่มแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียนน้อย กลุ่มที่มีคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 เป็นกลุ่มแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียนปานกลาง และกลุ่มที่มีคะแนนเฉลี่ย 3.51-5.00 เป็นกลุ่มแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียนมาก

การกำกับตนเองในการเรียน (SR_gr) มีคะแนนเฉลี่ย 5 ระดับคือ มากที่สุด, มาก, ปานกลาง, น้อย และน้อยที่สุด นำข้อมูลมาจัดเป็น 3 กลุ่มโดย กลุ่มที่มีคะแนนเฉลี่ย 1-2.5 เป็นกลุ่มการกำกับตนเองในการเรียนน้อย กลุ่มที่มีคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 เป็นการกำกับตนเองในการเรียนปานกลาง และกลุ่มที่มีคะแนนเฉลี่ย 3.51-5.00 เป็นกลุ่มการกำกับตนเองในการเรียนมาก

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (GPA_gr) วัดจากเกรดเฉลี่ยสะสม (GPA) 1/2559 ของนักศึกษาพยาบาล นำข้อมูลมาจัดเป็น 2 กลุ่มโดยกำหนดเกรดเฉลี่ยสะสม > 2.86 เป็นกลุ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดี และเกรดเฉลี่ยสะสม < 2.86 เป็นกลุ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ดี

จากตัวอย่างข้อมูลด้านการศึกษาทางการแพทย์ดังกล่าวที่นำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีเครือข่ายประสาทเทียมและต้นไม้ตัดสินใจ ซึ่งใช้หลักการเรียนรู้แบบมีผู้สอนสามารถเรียนรู้จากข้อมูลต่าง ๆ ที่มีอยู่ แล้วค้นหาโมเดลที่สามารถใช้อธิบายลักษณะของนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีหรือไม่ดี โมเดลที่ได้จากการวิเคราะห์เหมือนข้อมูลสามารถนำไปใช้ทำนายนักศึกษาใหม่ได้ว่าน่าจะเป็นนักศึกษาประเภทใดระหว่างนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีหรือนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนไม่ดี ผู้เขียนขอแนะนำหลักการวิเคราะห์เครือข่ายประสาทเทียมและต้นไม้ตัดสินใจและตัวอย่างในการวิเคราะห์ด้วยทั้ง 2 วิธี ในลำดับต่อไป

หลักการวิเคราะห์เครือข่ายประสาท ตัวอย่างการวิเคราะห์และการแปลผล

การวิเคราะห์เครือข่ายประสาท (neuron network) มีโครงสร้างพื้นฐานและใช้หลักการคำนวณเลียนแบบการทำงานของระบบสมองและใยประสาทในสมองของมนุษย์ มีการส่งสัญญาณผ่านเซลล์ประสาทเรียกว่าโหนด (node) ที่เชื่อมโยงหลายชั้น การทำงานของเครือข่ายประสาทใช้โครงสร้างในการวิเคราะห์แบบ Multilayer Perception (MLP) ซึ่งเป็นโครงข่ายประสาทเทียมแบบหลายชั้นโหนด (node) ในแต่ละชั้นมีค่าน้ำหนัก (weight) ที่แตกต่างกัน การวิเคราะห์ที่ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS แบ่งข้อมูล (partition) เป็นข้อมูลฝึก (training data) ข้อมูลทดสอบ (test data) และข้อมูลตรวจสอบ (holdout) ในสัดส่วน 2:2:1 กำหนดชนิดของข้อมูลฝึกแบบ Mini-batch ซึ่งเป็นวิธีผสมผสานแบบ Batch กับแบบ Online วิธีนี้เหมาะสมกับข้อมูลขนาดปานกลางโดยจะแบ่งข้อมูลเป็นกลุ่มเท่า ๆ กันและมีการปรับน้ำหนักการเชื่อมต่อ (update synaptic weight) เมื่อข้อมูลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งผ่านการฝึก (Na-Wichien, 2017a) จากข้อมูลทางการศึกษาพยาบาลที่นำมาเป็นตัวอย่างในการวิเคราะห์แสดงผลการวิเคราะห์และตัวอย่างการแปลผลการวิเคราะห์เครือข่ายประสาท MLP ดังนี้

Case Processing Summary

		N	Percent
Sample	Training	77	37.7%
	Testing	87	42.6%
	Holdout	40	19.6%
Valid		204	100.0%
Excluded		3	
Total		207	

ภาพ 1 สรุปจำนวนและชนิดของข้อมูลวิเคราะห์

Network Information

Input Layer	Factors	1	Level	
		2	VARK	
		3	LS_PFL	
		4	SR_gr	
		5	MA_gr	
Hidden Layer(s)	Number of Units ^a			14
	Number of Hidden Layers			1
	Number of Units in Hidden Layer 1 ^a			2
Output Layer	Activation Function		Hyperbolic tangent	
	Dependent Variables	1	GPA_gr	
	Number of Units			2
	Activation Function		Softmax	
	Error Function		Cross-entropy	

a. Excluding the bias unit

ภาพ 2 ข้อมูลตัวแปร

Model Summary

Training	Cross Entropy Error	49.245
	Percent Incorrect Predictions	36.4%
	Stopping Rule Used	1 consecutive step (s) with no decrease in error ^a
	Training Time	0:00:00.16
Testing	Cross Entropy Error	60.458
	Percent Incorrect Predictions	46.0%
Holdout	Percent Incorrect Predictions	50.0%

Dependent Variable: GPA_gr

a. Error computations are based on the testing sample.

ภาพ 3 สรุปผลการวิเคราะห์โมเดล

Classification

Sample	Observed	Predicted		
		not good	good	Percent Correct
Training	not good	33	13	71.7%
	good	15	16	51.6%
	Overall Percent	62.3%	37.7%	63.6%
Testing	not good	25	9	73.5%
	good	31	22	41.5%
	Overall Percent	64.4%	35.6%	54.0%
Holdout	not good	18	7	72.0%
	good	13	2	13.3%
	Overall Percent	77.5%	22.5%	50.0%

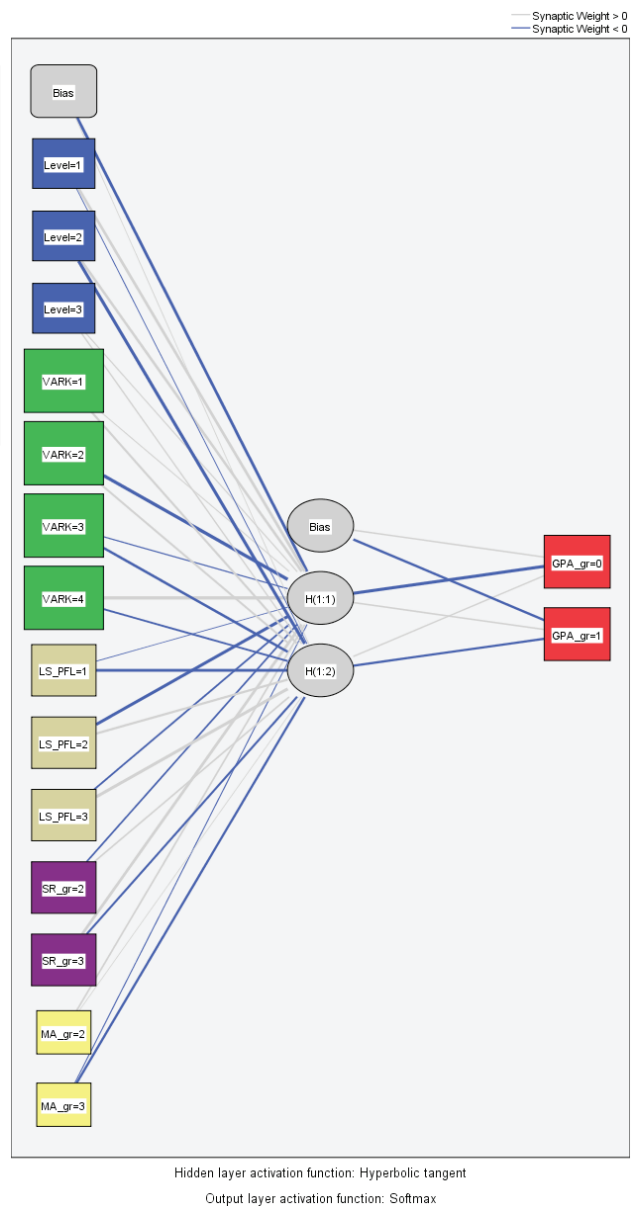
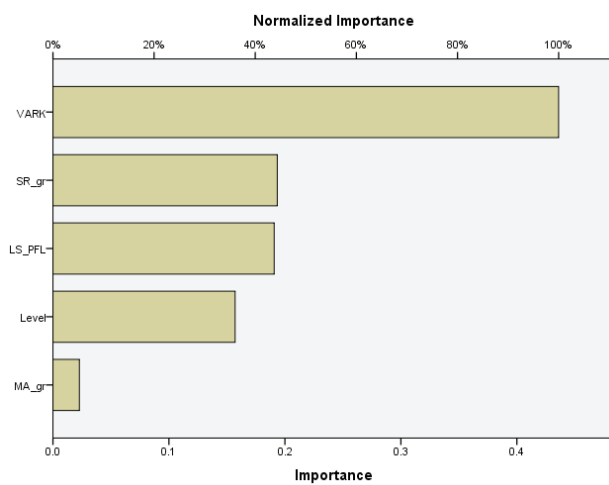
Dependent Variable: GPA_gr

ภาพ 4 การพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังภาพ 2 ดังนี้ ระดับชั้นปี (Level) สไตล์การเรียนรู้แบบ VARK (VARK) ความชอบต่อรูปแบบการจัดการเรียน การสอน (LS_PFL) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียน (MA_gr) และการกำกับตนเองในการเรียน (SR_gr) ใช้การวิเคราะห์ เครือข่ายใยประสาทแบบ MLP แสดงดังภาพ 4 พบว่า มีจำนวนข้อมูลวิเคราะห์ทั้งหมด 207 ข้อมูล แบ่งเป็น ข้อมูลฝึก 77 ข้อมูล ข้อมูลทดสอบ 87 ข้อมูล และข้อมูล ตรวจสอบ 40 ข้อมูล ข้อมูลสามารถระบุตัวแปรสำคัญที่ ใช้ในการพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (GPA_gr) ได้

คิดเป็นร้อยละ 50 พิจารณา จาก Holdout ในภาพ 3 และ 4 โดยตัวแปรที่มีความสำคัญลำดับมากพิจารณาจาก ค่าความสำคัญที่ใช้ในการพยากรณ์ ได้แก่ สไตล์การเรียนรู้ แบบ VARK (VARK) การกำกับตนเองในการเรียน (SR_gr) ความชอบต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอน (LS_PFL) ระดับชั้นปี (Level) และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียน (MA_gr) ตามลำดับ และแสดงโครงข่ายประสาทเทียม แบบหลายชั้นโหนด (node) โดยในแต่ละชั้นมีค่าน้ำหนัก (weight) ที่แตกต่างกันดังภาพ 5

ภาพ 5 แสดงค่าความสำคัญในการพยากรณ์และโครงข่ายประสาทเทียมแบบ MLP

หลักการวิเคราะห์ต้นไม้ตัดสินใจ

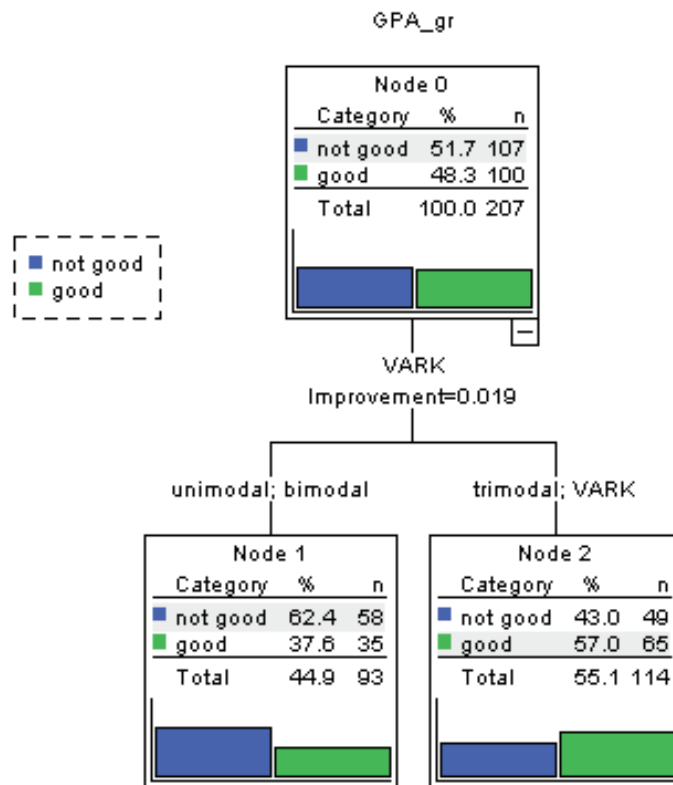
ตัวอย่างการวิเคราะห์และการแปลผล

การวิเคราะห์ต้นไม้ตัดสินใจเป็นการนำข้อมูลมาสร้างแบบจำลองพยากรณ์ที่มีลักษณะคล้ายโครงสร้างต้นไม้ โดยใช้ข้อมูลตัวแปรต้นทำนายผลของตัวแปรตามแล้วมีการสร้างกฎต่าง ๆ ขึ้นเพื่อใช้ในการตัดสินใจ การวิเคราะห์ต้นไม้ตัดสินใจใช้อัลกอริทึมที่ไม่ซับซ้อนในการวิเคราะห์ทำให้สามารถตีความและเข้าใจลักษณะของรูปแบบข้อมูล (pattern) ได้ง่ายเพราะมีการแยกออกเป็นกฎต่าง ๆ (Na-Wichien, 2017b ; Srisa-An, 2017) ในการวิเคราะห์ต้นไม้ตัดสินใจใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS เลือก growing method โดยใช้วิธี CRT (Classification and Regression Trees) ในการจำแนกและทำนายซึ่งการคำนวณวิธีนี้จะคำนวณโดยแบ่งข้อมูลเป็นส่วน ๆ แล้ว

พิจารณาข้อมูลที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับตัวแปรตามมากที่สุด เนื่องจากตัวแปรตามมีมาตรวัดเป็นข้อมูลไม่ต่อเนื่องซึ่งสามารถ Impurity Measure ได้ 2 แบบ คือ GINI Twoing และ Ordered Twoing โดย GINI เป็นค่าที่ระบุความแตกต่างระหว่างข้อมูลที่สัมพันธ์กับตัวแปรตาม Twoing เป็นการคำนวณที่แบ่งข้อมูลเป็น 2 กลุ่มแล้วเลือกตัวแปรต้นที่สามารถแบ่งกลุ่มได้สอดคล้องกับตัวแปรตาม ส่วน Ordered Twoing แบ่งข้อมูลเป็น 2 กลุ่มคล้าย Twoing แต่ตัวแปรตามเป็นมาตรวัดแบบเรียงอันดับ (Na-Wichien, 2017b) การประเมินค่าความแม่นยำ (cross validation) โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น ส่วน ๆ จำนวนรอบของการตรวจสอบ (number of sample folds) ความถูกต้องในการจำแนกประเภทด้วยชุดข้อมูลใช้ 10 รอบ ตัวอย่างการวิเคราะห์ต้นไม้ตัดสินใจด้วยวิธี CRT และการแปลผลต้นไม้ตัดสินใจ ดังนี้

Model Summary			Risk		
Specifications	Growing Method	CRT	Method	Estimate	Std. Error
	Dependent Variable	GPA_gr	Resubstitution	.406	.034
	Independent Variables	Level, VARK, LS_PFL, MA_gr, SR_gr	Cross-Validation	.444	.035
	Validation	Cross Validation	Growing Method: CRT Dependent Variable: GPA_gr		
	Maximum Tree Depth	5			
	Minimum Cases in Parent Node	100			
	Minimum Cases in Child Node	50			
Results	Independent Variables Included	VARK			
	Number of Nodes	3			
	Number of Terminal Nodes	2			
	Depth	1			

ภาพ 6 สรุปผลการวิเคราะห์โมเดล

ภาพ 7 แผนภูมิการวิเคราะห์ต้นไม้ตัดสินใจ

Classification

Observed	Predicted		
	not good	good	Percent Correct
not good	58	49	54.2%
good	35	65	65.0%
Overall Percentage	44.9%	55.1%	59.4%

Growing Method: CRT
Dependent Variable: GPA_gr

ภาพ 8 ความถูกต้องในการจัดประเภท

Tree Table

Node	not good		good		Total		Predicted Category	Parent Node	Primary Independent Variable		
	N	Percent	N	Percent	N	Percent			Variable	Improvement	Split Values
0	107	51.7%	100	48.3%	207	100.0%	not good				
1	58	62.4%	35	37.6%	93	44.9%	not good	0	VAR K	.019	unimodal; bimodal
2	49	43.0%	65	57.0%	114	55.1%	good	0	VAR K	.019	trimodal; VAR K

Growing Method: CRT
Dependent Variable: GPA_gr

ภาพ 9 ข้อมูลตารางต้นไม้ตัดสินใจ

การแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ต้นไม้ตัดสินใจด้วยวิธี CRT ดังภาพ 6 และ 7 พบว่ามีจำนวนข้อมูลวิเคราะห์ทั้งหมด 207 ข้อมูล มีตัวแปรต้นคือ ระดับชั้นปี (level) สไตล์การเรียนรู้แบบ VARK ความชอบต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอน (LS_PFL) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียน (MA_gr) และการกำกับตนเองในการเรียน (SR_gr) ผลการวิเคราะห์พบตัวแปรสามารถจัดประเภทบุคคลด้วยการทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้ถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 59.4 ดังภาพ 8 และมีค่าความคลาดเคลื่อนจากการทำนายร้อยละ 40.6 ดังภาพ 6 ได้กฎในการจัดประเภทจำนวน 2 กฎดังภาพ 7 และ 9 ดังนี้

1. ถ้าผู้เรียนมีสไตล์การเรียนรู้แบบ VARK ในรูปแบบ trimodal หรือ multimodal/VARK จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีคิดเป็นร้อยละ 57
2. ถ้าผู้เรียนมีสไตล์การเรียนรู้แบบ VARK ในรูปแบบ unimodal หรือ bimodal จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ดีคิดเป็นร้อยละ 62.4

สรุปผลการวิเคราะห์ทั้ง 2 วิธีคือ การวิเคราะห์เครือข่ายประสาทแบบ MLP และการวิเคราะห์ต้นไม้ตัดสินใจด้วยวิธี CRT ให้ผลวิเคราะห์ที่สอดคล้องกัน โดยการวิเคราะห์เครือข่ายประสาทแบบ MLP สามารถระบุตัวแปรสำคัญที่ใช้ในการพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้คิดเป็นร้อยละ 50 และตัวแปรที่มีความสำคัญลำดับมากพิจารณาจากค่าความสำคัญที่ใช้ในการพยากรณ์พบว่าตัวแปรสไตล์การเรียนรู้มีค่าความสำคัญ (normalized important) สูงสุดคือร้อยละ 100 แสดงดังภาพ 8 ผลการวิเคราะห์สอดคล้องกับการวิเคราะห์ต้นไม้ตัดสินใจด้วยวิธี

CRT ซึ่งพบว่าตัวแปรสามารถจัดประเภทบุคคลด้วยการทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ถูกต้องคิดเป็นร้อยละ 59.4 ดังภาพ 8 โดยข้อมูลตารางต้นไม้ดังภาพ 9 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรสไตล์การเรียนรู้แบบ VARK เป็นตัวแปรต้นหลักในการทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และพบกฎในการจัดประเภทมีจำนวน 2 กฎคือ (1) ถ้าผู้เรียนมีสไตล์การเรียนรู้แบบ VAR ในรูปแบบ trimodal หรือ VARK/multimodal จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีคิดเป็นร้อยละ 57 และ (2) ถ้าผู้เรียนมีสไตล์การเรียนรู้แบบ VARK ในรูปแบบ unimodal หรือ bimodal จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ดีคิดเป็นร้อยละ 62.4

บทสรุป

การทำเหมืองข้อมูลเพื่อค้นหารูปแบบความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ซ่อนอยู่ในชุดข้อมูลนั้น การวิเคราะห์แบ่งเป็นการวิเคราะห์เหมืองข้อมูลเพื่อการทำนายและการวิเคราะห์เหมืองข้อมูลเพื่อการอธิบาย โดยเทคนิคเหมืองข้อมูลที่ได้รับความนิยมได้แก่ การจำแนกประเภท (ต้นไม้ตัดสินใจ และเครือข่ายประสาท) การจัดกลุ่มข้อมูล และการค้นหาความสัมพันธ์ของข้อมูล ในปัจจุบันมีข้อมูลต่าง ๆ และฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องในวิชาชีพการพยาบาลจำนวนมาก พยาบาลสามารถนำข้อมูลต่าง ๆ จากฐานข้อมูลนำไปใช้ในการวิเคราะห์เหมืองข้อมูล ผลจากการวิเคราะห์เหมืองข้อมูลทำให้เกิดองค์ความรู้ สามารถนำไปใช้เพื่อการตัดสินใจอันเป็นประโยชน์ทางคลินิกและประโยชน์ในด้านการบริหารการพยาบาลต่อไป

References

- Alexander, C. A., & Wang, L. (2017). Big data analytics in heart attack prediction. *Journal of Nursing and Care, 6*(2), 1-9.
- Almasalha, F., Xu, D., Keenan, G. M., Khokhar, A., Yao, Y., Chen, Y. C., . . . Wilkie, D. J. (2013). Data mining nursing care plans of end of life patients: A study to improve healthcare decision making. *International Journal of Nursing Knowledge, 24*(1), 15-24.
- Chirawichitchai, N. (2010). *Data mining for automatical disease analysis*. Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University. (in Thai)
- Ghaibeh, A., Setoguchi, Y., & Moriguchi, H. (2016). Mining nurse care data: A study case on pressure ulcer prediction. *2016 IEEE International Conference on Healthcare Informatics*, Illinois.
- Jirathummakoon, S. (2006). Information search for evidence based in nursing. *Thai Journal of Cardio-Thoracic Nursing, 17*(2), 37-51. (in Thai).
- Lee, T. T., Liu, C. Y., Kuo, Y. H., Mills, M. E., Fong, J. G., & Hung, C. (2011). Application of data mining to the identification of critical factors in patient falls using a web-based reporting system. *International journal of medical informatics, 80*(2), 141-150.
- Liao, S. H., Chu, P. H., & Hsiao, P. Y. (2012). Data mining techniques and applications – A decade review from 2000 to 2011. *Expert Systems with Applications, 39*(12), 11303-11311.
- Madigan, E. A., & Curet, O. L. (2006). *A data mining approach in home healthcare: outcomes and service use*. Retrieved from <https://bmchealthservres.biomedcentral.com/track/pdf/10.1186/1472-6963-6-18>
- Mahidol University. (2015). *Nursing databases*. Retrieved from <https://med.mahidol.ac.th/learningresources/th/content/e-databases/nursing> (in Thai)
- Na-Wichien, S. (2017a). *Neuron networks and decision tree analysis*. Bangkok: Chulalongkorn University. (in Thai)
- Na-Wichien, S. (2017b). *Data mining*. Bangkok: Chulalongkorn University. (in Thai)
- Pasupathy, K. S., & Barker, L. M. (2011). Impact of fatigue on performance in registered nurses: Data mining and implications for practice. *Journal for Healthcare Quality, 34*(5), 22-30.
- Prachuabsupakij, W. (2018). *Data mining with WEKA*. Prachinburi: King Mongkut's University of Technology North Bangkok. (in Thai)
- Raju, D., Su, X., Patrician, P. A., Loan, L. A., & McCarthy, M. S. (2015). Exploring factors associated with pressure ulcers: A data mining approach. *International Journal of Nursing Studies, 52*(1), 102-111.

- Santos, R. S., Malheiros, S. M., Cavalheiro, S., & De Oliveira, J. M. (2013). A data mining system for providing analytical information on brain tumors to public health decision makers. *Computer Methods and Programs in Biomedicine*, 109(3), 269-282.
- Sakduyatham, R. (2010). *Factors for successful analysis of trigger finger treatment of faculty of medicine, Vajira hospital, university of Bangkok using data mining techniques*. Nonthaburi: Rajapruek College. (in Thai)
- Sripaoraya, S., & Sinsomboonthong, S. (2017). Efficiency comparison of data mining, classification methods for chronic kidney disease: A case study of a hospital in India. *Journal of Science and Technology*, 25(5). 839-853. (in Thai)
- Srisa-An, C. (2017). *Intelligent data sources...everyone can do (data warehouse and data mining)*. Retrieved from https://www.thaimooc.org/courses/course-v1:RSU-MOOC+rsu001+2017_T1/info (in Thai)
- Sumamal, K. (2012). *Basic health screening by using data mining techniques*. Master of Science (Web Engineering) Thesis, Dhurakij Pundit University. (in Thai)
- Thanprasertkul, T., & Keatruangkamala, K. (2014). The cause predicting to blood pressure essential hypertension: A case study of public hospital in Thailand. *34th the National Graduate Research Conference*, Khon Kaen. (in Thai)
- Wisvapaisan, W., Srithammasak, B., & Nakkrasae, S. (2016). Factors affecting the prediction of gravid women giving preterm births at police general hospital. *Journal of the Police Nurse*, 8(2), 83-89. (in Thai).
- Wongwiwatanon, P. (2008). Data mining in medical informatics. *Data Management & Biostatistics Journal*, 4(2), 12-21. (in Thai)
- Yoo, I., Alafaireet, P., Marinov, M., Pena-Hernandez, K., Gopidi, R., Chang, J. F., & Hua, L. (2012). Data Mining in healthcare and biomedicine: A survey of the literature. *Journal of Medical Systems*, 36(4), 2431-2448.
- Yoon, S., Patrao, M., Schauer, D., & Gutierrez, J. (2010). *Prediction models for burden of caregivers applying data mining techniques*. Retrieved from <http://aimsclences.org/article/doi/10.3934/bdia.2017014?viewType=html>

